

SADIK MEHMETI
NURIDIN AHMETI

PESËDHJETË VJET PUBLIKIME ARKIVISTIKE NË KOSOVË

Hyrje

Për shumë dekada pas vitit 1912, dokumentacioni arkivor në Kosovë shkatërrohej. Veprimtaria arkivore asokohe, mbeti në kuadrin e *sekretarisë së arkivave* pranë organeve shtetërore. Për rrjedhojë edhe dokumentet mbetën të shpërndara, të pasistemuara dhe të painventarizuara. Arritjet më të dukshme u arritën në punën e sekretarisë, elemente të veçanta të së cilës kanë ndihmuar shumë për drejtime të caktuara të klasifikimit shkencor, që iu bënë dokumenteve të kësaj periudhe, më vonë në Arkivin e Kosovës. Organizimi i mirëfilltë i shërbimit të sotëm arkivor në Kosovë daton nga viti 1948, kur në kuadër të asaj kohe Drejtoratit Krahinor për Arsim dhe Kulturë, u formua Qendra Arkivore, e cila kujdesej për mbrojtjen dhe evidencimin e lëndës arkivore. Kjo qendër arkivore i parapriu themelimit të Arkivit të Kosovës dhe realisht edhe rrjetit arkivor në Kosovë. Më 20 mars 1951 në bazë të Ligjit mbi arkivat shtetërore dhe me vendimin e ish-Këshillit Popullor Krahinor të Kosovës, u formua në Prishtinë, Arkivi Shtetëror i Krahinës, më vonë Arkivi i Kosovës. Që nga fillimi e deri në vitin 1968, Arkivi kreu funksionin e vet në tërë Kosovën, si i vetmi arkiv në Kosovë. Më 1970, u krijua edhe rrjeti arkivor në baza ndërkomunale dhe komunale. Më 26 nëntor 1990 pushteti serb aplikoi masat e dhunshme në Arkivin e Kosovës por pas vitit 1999, në Kosovë u krijuan rrethana të reja dhe më të favorshme edhe për rrjetin arkivor. Në vitin 2008, rrjeti arkivor në Kosovë kaloi në vartësi të drejtpërdrejtë të Zyrës së Kryeministrit dhe mori emrin Agjencia Shtetërore e Arkivave të Kosovës (ASHAK), siç quhet edhe sot. ASHAK-u sot ka në përbërje: Arkivin Shtetëror të Kosovës, arkivat rajonalë dhe ato komunalë.

Një prej detyrave kryesore të ASHAK-ut, krahas ruajtjes, sistemimit dhe rregullimit të dokumenteve, është edhe publikimi dhe botimi i tyre. Kështu, ASHAK-u ka edhe organin e vet shkencor profesional që nga viti

1965 - revistën “*Vjetari*”, ku botohen artikuj dhe studime në fushën e arkivistikës dhe historiografisë, materiale arkivore dhe recensione të botimeve të ndryshme nga arkivat dhe për arkivat. Revista del një herë në vit dhe artikujt kryesor shoqërohen me një përmbledhje të shkurtër në gjuhën angleze. Më herët përmbledhja ka qenë në gjuhën frënge dhe në gjuhë të tjera. Deri sot janë botuar 50 numra të revistës “*Vjetari*”.

Revista “*Vjetari*” themel i periodikut dhe publicistikës arkivore në gjuhën shqipe në Kosovë

Revista “*Vjetari*”, me traditën e saj 50-vjeçare, ka luajtur rol të rëndësishëm në rrjedhat dhe në proceset e arkivistikës në Kosovë, duke u hapur rrugët dhe horizontet ideve dhe të arriturave më të reja të arkivistikës, dhe duke pasur ndikime të rëndësishme në vetëdijen dhe ndërgjegjen e njerëzve për rëndësinë e dokumenteve, për ruajtjen dhe për botimin e tyre. Revista “*Vjetari*”, në mos për gjë tjetër, është e rëndësishme sepse i ka orientuar studiuesit drejt burimeve arkivore, ose edhe sepse me të kanë bashkëpunuar disa autorë, të cilët, më vonë është parë se kanë qenë mjaft produktiv dhe kanë lënë vepra të mëdha.

Revista “*Vjetari*” fillimisht botohej si e parvjetshme, në dy gjuhë, shqip dhe serbisht. Në numrin e parë doli me emrin “*Buletini / Godišnjak*”, kurse më vonë, mori emrin “*Vjetari/ Godišnjak*”. Nga viti 2001 vetëm “*Vjetari*”. Midis viteve 1988-2001, për shkak të rrethanave të krijuara në Kosovë dhe për shkak të masave të dhunshme të instaluar në Arkivin e Kosovës, revista “*Vjetari*” nuk u botua. Numrat e “*Vjetarit*” në ballinë shquhen për disenjin e njëjtë, duke pasur të ndryshme vetëm ngjyrën.

Nuk do ta tepronim aspak nëse themi se me fillimin e botimit të “*Vjetarit*” iu vunë themelet periodikut dhe publicistikës arkivore në gjuhën shqipe në Kosovë, e cila do të zhvillohej në vitet në vazhdim. Është e madhe, prandaj, rëndësia kulturore arsimore dhe sidomos ajo arkivore e kësaj reviste, natyrisht në qoftë se ajo vështrohet në kontekst të rrethanave të kohës, kur, krahas mbarëvajtjes së institucioneve të tjera, qe marrë vendimi për botimin e kësaj reviste. Kjo është arsyeja pse një meritë e madhe u takon pikërisht nismëtarëve të botimit të saj, të cilët, në rrethana tejet të vështira, morën vendimin për të botuar “*Vjetar-in*”.

Kryeredaktori i parë i kësaj reviste ishte Ismet Dërmaku (midis viteve 1965-1984), më pastaj Hakif Bajrami (1985), Emin Pllana (1986-

1988), Hakif Bajrami (2001-2005), Jusuf Osmani (2006-2010), Ramë Manaj (2011-2015).

Anëtarë të redaksisë nga dalja e numrit të parë, varësisht prej viteve dhe numrave të daljes së revistës, ishin: Stjepan Antoljak, Ali Hadri, Zekeria Cana, Jovica Ivančević, Rexhep Zogaj, Ismet Dërmaku, Hasan Kaleshi, Skënder Rizaj, Branko Bošković, Shefqet Pllana, Bogdan Ivanović, Gjyltekin Shehu, Branko Bošković, Bogdan Ivanović, Bogumil Hrabak, Milivoje Dukić, Ilijaz Rexha, Dušanka Resulić, Petar Glogovac, Radmila Popović, Hakif Bajrami, Millovan Obradović, Jusuf Osmani, Drita Bakia-Gunga, Edi Shukriu, Jahja Drançolli, Liman Rushiti, Shaban Sinani, Ismail Rexhepi, Nevile Nika, Sadik Mehmeti, Frashër Demaj, Lulzim Lajçi e Ramë Manaj.

Në revistë, me punimet e tyre, të pranishëm janë autorët e hapësirave shqiptare, si: Ismet Dërmaku, Zekeria Cana, Skënder Rizaj, Jashar Rexhepagiqi, Ali Hadri, Ahmed Kelmendi, Rexhep Zogaj, Emin Pllana, Hasan Kaleshi, Zaim Maqedonci, Abdulla Bektashi, Ilijaz Rexha, Shukri Rahimi, Xhafer Vllasolli, Neki Shehu, Masar Kodra, Gjyltekin Shehu, Jusuf Osmani, Nimetullah Hafiz, Drita Shehu, Sherafedin Hoxha, Hashim Islami, Muhamet Pirraku, Thoma Kacori, Hakif Bajrami, Sabit Uka, Muhamet Shatri, Haki Kosumi, Feti Mehdiu, Shaban Hashani, Xhafer Nushi, Gazmend Berisha, Habibe Hasani, Muhamet Maloku, Fehmi Pushkolli, Fehmi Rexhepi, Sabri Rexha, Ramiz Abdyli, Ismail Rexhepi, Abdullah Mulaku, Abaz Rexhepagiqi, Jahja Drançolli, Fejaz Drançolli, Marjan Prenkaj, Faruk Salihu, Nuriye Hoxha, Faik Mehmeti, Masar Rizvanolli, Sulltane Kojçini-Ukaj, Seit Lipa, Avdi Abdyli, Hazbije Nimani, Xheladin Shala, Islam Dobra, Sylë Dreshaj, Hysen Azemi, Tefik Geci, Argentina Duli, Shaban Sinani, Sadik Mehmeti, Qemajl Morina, Ramadan Shkodra, Bedri Muhadri, Hysni Halilaj, Liman Rushiti, Lush Culaj, Agim Zogaj, Muhamed Havolli, Qazim Namani, Nail Halimi, Nexhat Ibrahimimi, Aliriza Selmani, Ibrahim Gashi, Ismail Ismaili, Refike Sülçevsi, Marenglen Verli, Zeliye Shala, Idriz Kosova, Thoma Murzaku, Nehat Krasniqi, Bujar Dugolli, Etleva Lala, Emine Arifi-Bakalli, Sylë Ukshini Hamit Kaba, Frashër Demaj, Amer Shurdhani, Halim Purellku, Lavdosh Ahmetaj, Teki Kurti, Mira Popoci, Sabile Keçmezi-Basha, Nuridin Ahmeti, Fikrije Berisha, Hatixhe Ahmedi, Jani Sota, Alban Dobruna, Ramë Manaj, Ruzhdi Panxha, Selim Bezeraj, Esilda Luku, Diana Dushullovcitj.

Gjithashut, ka edhe nga autorët e huaj, të cilët punimet e tyre, qoftë të përkthyer qoftë në ndonjë gjuhë tjetër, i kanë prezantuar në “Vjetar”, si Andrija Lainović, Kliment Džambazovski, Živko Avramovski, Vasilija Kolaković, Radmila Simić, Stevan Jovičić, Radovan Turković, Bogdan Ivanović, Jovan Vlahović, Bogumil Hrabak, Vladeta Vuković, Radmila Popović, Slavko Mijušković, Stjepan Antoljak, Đorđe Mikić, Vasilije Lukić, Stjepan Antoljak, Andreja Lainović, Živko Avramovski, Slobodanka Obradović, Nicolae Ciachir, Zorica Bučić, Martin Modrushan, Momir Jović, Goiko Medenica, Leonid Boicu, Chorghe Platon, Milovan Sekulić, Radomir Bogdanović, Branislav Milutinović, Katica Josifov, Đorđe Stavretović, Naire Ajvazi, Milić Petrović, Moma Marković, Milutin Folić, Milić Petrović, Dragi Maliković, Sreten Martinović, Hasan Duman, Arzu T.Terzi, Vladimir Zhumer, Mirjana Hurem, Davorin Erzhishnik, Azem Kozar, Peter Pavel- Klasinc, Zivana Hedbeli, Mustafa Küçük, Vlatka Lemić, Darko Rubčić, Izet Shabotiq, Miroslav Novak, Oliver Jens Schmitt, Stefan Troebst, Fevzi Demir etj.

Kronikë e nivelit kulturor-arsimor të punonjësve arkivorë dhe tribunë e përhapjes së arritjeve të arkivistikës

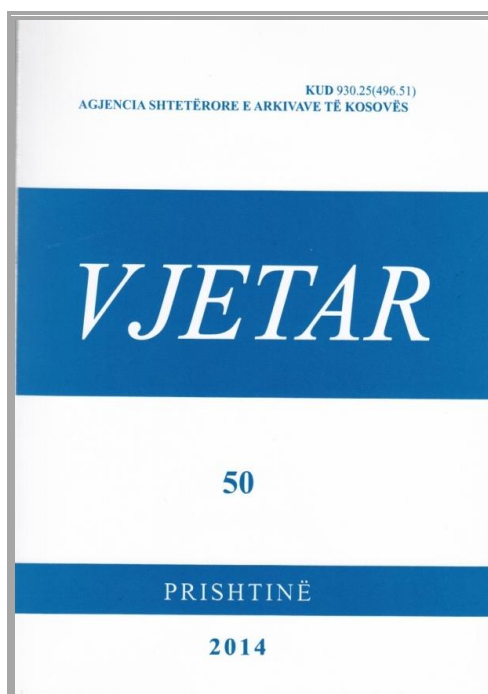
Revista “*Vjetari*”, që nga numri i parë e deri më sot, përveçse ishte një kronikë e vërtetë e ngritjes së nivelit kulturor-arsimor të punonjësve arkivorë dhe jo vetëm të atyre, por ishte edhe një tribunë e vërtetë e përhapjes së arritjeve të arkivistikës në Kosovë në përgjithësi. Në rrjedhën e viteve, me hapin e kohës, sidomos me zgjerimin e rrjetit arkivor në Kosovë dhe në veçanti me ndërtimin e godinës së re të Arkivit të Kosovës (1978), edhe nevojat u shtuan, sikundër që edhe revista “*Vjetari*” ndryshoi nga përmasat e vëllimi dhe solli bashkëpunëtorë fushash të ndryshme nga brenda dhe jashtë vendit. Nuk është tepër të konstatojmë po ashtu se revista “*Vjetari*” paraqet një histori të gjallë të arkivistikës në këto pesë dekada. Asnjë studiues që merret sidomos me fushat e historisë dhe shkencat e saj ndihmëse, në radhë të parë të arkivistikës, nuk mund të shpresojë se do të mund të shkruajë për to, pa i shfletuar me kujdes shkencor faqet e të gjithë numrave të “*Vjetar-it*”. Gjatë gjithë kësaj kohe, - që nga numri i parë e deri në numrin e pesëdhjetë, - revista “*Vjetari*” shërbeu si nxitëse e frymëzuese dhe tribunë e fjalës me peshë në këto fusha. Në faqet e saj vend meritore kanë

zënë dhe janë trajtuar aktualitete arkivore, sikundër edhe tema të ndryshme në fushën e historisë dhe shkencave ndihmëse të saj.

Kryesisht ishin këto rubrika që u prezantuan në revistë: *Arkivistikë - Studime - Vlerësime - Materiale - Artikuj - Kontribute - Hulumtime - Dokumente - Informata - Ekspozita - Aktivitete - Kronologji - Raporte - Nga puna e Arkivit - Bibliografi - Kritika - Recensione - In memoriam*.

Në faqet e “*Vjetar-it*” kanë gjetur hapësirë shumë autorë, që nga ata të brezit më të vjetër e deri te më të rinjtë dhe ky fakt dëshmon se ka qenë i hapur për të gjithë ata që kanë dëshiruar të japin kontributet e tyre dhe të pasurojnë dijen në këto fusha. Aty janë ndriçuar e pasqyruar shumë ngjarje e personalitete. Në mënyrë sistematike në revistë janë botuar edhe shkrime të autorëve të shquar nga rajoni dhe më gjerë. Pothuajse në çdo numër të “*Vjetar-it*”, sidomos vitet e fundit, botohen shkrime të shkencëtarëve dhe të punonjësve arkivorë nga Shqipëria, gjë që ndihmon, përveç tjerash, edhe për njohjen dhe unifikimin e arkivistikës shqiptare.

Duke shënuar përvjetorin e 50 të revistës “*Vjetari*”, ne shënojmë përvjetorin e një reviste tashmë tradicionale, e cila gjendet në shumë biblioteka të institucioneve dhe të studiuesve të lexuesve jo vetëm shqiptarë.

Përfundimi

Si përfundim, mund të themi se revista “*Vjetari*”, padyshim është një pasqyrë e kronikës së zhvillimit të arkivistikës në Kosovë, përkatësisht të veprimtarive të saja jetike.

Ajo mbetet prore sensibilizuese e opinionit shkencor për vlerat që ruhen në arkivat e Kosovës.

Të gjitha ata që kontribuuan në vazhdimësinë e kësaj reviste, kanë meritat e tyre.

Duke ditur se në çfarë rrethana kaloj vendi ynë, s’do mend se edhe këtë revistë e ka përcjellë fati i ngjashëm. Botimi “*Vjetarit*”, si një organ profesional e shkencor i Arkivit të Kosovës, përkatësisht Agjencisë Shtetërore të Arkivave të Kosovës, është një veprim i çmueshëm. Kjo revistë ka përmbushur misionin e saj profesional- shkencor dhe vazhdon ta bëjë këtë me përkushtim.

